

Název práce: Postava rolníka a venkovana ve středověké a raně novověké smíchové kultuře

Autor práce: bc. Eva Betlachová

Jméno a příjmení oponenta: Mgr. David Tomíček, Ph.D.

Aktuálnost zvoleného tématu:

Téma lze, minimálně v kontextu českého bádání, považovat za zcela aktuální. Svědčí to tom mj. rozsáhlá kolektivní publikace *Hranice smíchu. Komika a vážnost ve středověké Evropě*, vydaná v r. 2019, v níž se k problematice smíchu ve středověké kultuře vyjádřilo více jak patnáct badatelů. Pro posuzovanou práci je významná především studie Barbory Řezníčkové *Komika v tradici české literární vědy*, zde otištěná na s. 201-221. Rovněž i v zahraničním bádání bylo toto téma relativně nedávno znovu otevřeno a představeno v kolektivní publikaci *Laughter in the Middle Ages and Early Modern Times* (ed. Albrecht Classen, Berlin – New York 2010).

Slovní hodnocení (teoretická a metodologická východiska, kritická analýza, vlastní přínos práce):

Jako svá teoretická a do jisté míry i metodologická východiska autorka uvádí především práce M. M. Bachtina a A. J. Gureviče, jejichž dílům (v českém překladu *François Rabelais a lidová kultura středověku a renesance; Nebe, peklo, svět. Cesty k lidové kultuře středověku*) věnuje samostatné podkapitoly. Proti zvoleným titulům nelze nic namítat, zejména Bachtin, jehož dílo v češtině poprvé vyšlo v roce 1975, je pro nejen domácí bádání o smíchu ve středověké a raně novověké literatuře zásadní (rozsáhlou recenzi Bachtinovy knihy publikoval Jaroslav Kolár v časopise *Česká literatura* již v roce 1967). Určité výhrady lze vznést k autorčině výkladu Gurevičovy kapitoly *Nahoře a dole: středověká grotesknost*. Gurevič v této kapitole Bachtinovo dílo opakovaně připomíná a své vlastní závěry s Bachtinovými porovnává. Osobně za nejpodstatnější považuji Gurevičovo nalézání „karnevalu před karnevalem“ a zjištění, že grotesknost byla stylem myšlení odrážejícím se i ve studovaných žánrech středolatinšské literatury.

Z hlediska způsobu zpracování tématu autorka směřovala k užití typologické metody, resp. pokusila se o typologii postav rolníka a venkovana ve studovaných pramenech (kapitola 5), vybudovanou na půdorysu čtyř typů. Nejsm si jist, že se jí tento záměr podařilo naplnit. Jednoznačně identifikován je jen typ „chytračícího“ venkovana (podkapitola 5.4), případně venkovana-oběti (podkapitola 5.1), autorka dále ukazuje idealizaci venkovanů, zesměšňování venkovanů, čeledí, selky a venkovanky. Provázanost s předchozími typy se ale z textu vytrácí, podobně jako zdůvodnění kritérii navržené typologie. Kapitola zejména v závěru působí dojmem, že autorka na typologii rezignovala.

Vlastní přínos práce:

Autorka shromáždila poměrně rozsáhlý materiál a upozornila na celou řadu dílčích motivů, charakteristik a vypravěčských postupů, jež byla schopna vyhodnotit a představit v dobových souvislostech. Závěr práce mohl vyznít přesvědčivěji, pokud by jeho součástí byla alespoň rekapitulace páté podkapitoly věnované typologii postav. Nabízí se otázka, jakým způsobem se tedy Bachtinova „smíchová kultura“ promítá v autorkou studovaných textech „smíchové literatury“.

Práce s prameny a literaturou (aktuálnost, vhodný výběr titulů, citace):

Pramenným edicím je věnovaná podkapitola 1.3, uspořádaná abecedně dle příjemní editora. Vymezení „smíchové literatury“ autorka pojala široce, do své analýzy zahrнула např. i texty staročeské lyriky. Postrádám edici *České humanistické drama* Milana Kopeckého (Praha, 1986), v níž je vy-

dána i hra *Sedlský masopust*. Autorka připomíná starou Jirečkovu edici *Staročeské divadelní hry* z roku 1872, přičemž připomíná, že dílo prošlo tolika editorovými zásahy, že je v této podobě pro práci využít nelze. *Se(d)lský masopust* ovšem na jiném místě své práce připomíná (podkapitola 5.2, 5.6), ovšem bez odkazu na edici.

Určité výhrady je možné vznést k výběru použité odborné literatury a k práci s ní. Studie Gerarda Hermana je uváděna ve výčtu zahraniční literatury na prvním místě, věnuje se však humoru ve vrcholně středověké hrdinské epice. Domnívám se, že s autorčiným tématem souvisí jen okrajově a v podkapitole Komika a smích v minulosti (2.3) její pozornost spíše odvádí od podstatnějších témat, jakými jsou parodie posvátného či obecně pohled středověkých autorů na smích. Autorka rovněž připomíná E. R. Curtia, leč s jeho dílem prakticky nepracuje. Jsem přesvědčen, že pro pochopení středověké smíchové kultury jsou důležité práce věnované staročeskému *Mastičkářovi* (V. Černý, R. Jakobson, J. Kolár). Byť se nejedná explicitně o zobrazování venkovanů, k Bachtinově karnevalové komice má toto dílo velmi blízko. Je proto škoda, že jej autorka upozadila.

Formální náležitosti textu (gramatika a stylistika, grafická úprava):

Jazyková a stylistická úroveň práce je bezproblémová. Orientaci v textu znesnadňuje absence číslování stránek. Domnívám se, že v seznamu použité literatury je nadbytečné do samostatného oddílu vyčleňovat „články v časopisech“.